

O'ZBEISTONDA O'QUVCHILARINING SAVODXONLIGI

Askarova Fotima Araboy qizi

Farg'ona ICHSHUI kasb-hunar maktabi Maxsus fan o'qituvchisi

Annotatsiya: O'zbekistonda o'quvchilarining savodxonligi xaqida ma'lumotlar berilgan.

Kalit so'zlar: PISA, STEAM, PIRLS, xalqaro baholash, modernizatsiya, to'g'ri pozitsiya, raqobatdosh kadr.

Annotation: *As part of the reform of the education sector, it is necessary to improve the knowledge of students and adapt it to international standards. In cooperation with international systems such as PISA, STEAM and PIRLS, we are talking about the system of assessing student knowledge. In particular, the results of our country's PISA in 2022 are presented.*

Key words: PISA, STEAM, PIRLS, international assessment, modernization, correct position, competitive staff.

KIRISH

I O'zbekiston ta'lim tizimi so'nggi yillarda sezilarli o'zgarishlar va islohotlarni boshdan kechirmoqda. O'quvchilarning savodxonligi bu jarayonda muhim o'rin tutadi. Quyida O'zbekistonda o'quvchilarning savodxonligi haqida ba'zi ma'lumotlar va tahlillar keltirilgan.

O'zbekiston ta'lim tizimi

1. Boshlang'ich va o'rta ta'lim

O'zbekistonda majburiy bepul ta'lim II yil davom etadi va ikki bosqichga bo'linadi:

- Boshlang'ich ta'lim : Bu bosqichda o'quvchilar o'qish, yozish, matematika va boshqa asosiy fanlarni o'rganadilar.

- O'rta ta'lim : Bu bosqichda fanlar ko'lamli bo'lib, tabiiy va ijtimoiy fanlar, chet tillar va texnologiya bo'yicha bilimlar beriladi.

2. Kollejlar va litseylar, kasb-hunar maktablar

O'rta maktabdan keyin o'quvchilar kasb-hunar kollejlariga yoki akademik litseylarga o'qishga kirishlari mumkin. Bu muassasalar o'quvchilarga kasbiy va ilmiy bilimlarni chuqurlashtirish imkonini beradi.

Savodxonlik Darajasi

Rasmiy Ma'lumotlar

O'zbekistonda savodxonlik darajasi yuqori bo'lib, BMTning ma'lumotlariga ko'ra, 99% dan ortiq bo'lgan. Bu ko'rsatkich mamlakatning ta'lim tizimiga katta e'tibor berayotganini ko'rsatadi.

PISA Natijalari

O'zbekiston 2018 yilda ilk bor PISA (Programme for International Student Assessment) tadqiqotida ishtirok etdi. Bu tadqiqotda o'quvchilar matematika, o'qish va tabiiy fanlar bo'yicha bilimlarini namoyish etadilar. O'zbekistonlik o'quvchilarning

natijalari xalqaro o'rtacha ko'rsatkichlardan pastroq bo'ldi, lekin bu mamlakat uchun ta'lim tizimini rivojlantirishda yo'l ko'rsatuvchi bo'ldi.

Savodxonlikni Oshirish Bo'yicha Islohotlar

1. Yangi o'quv dasturlari va darsliklar

So'nggi yillarda O'zbekiston ta'lim tizimida yangi o'quv dasturlari va darsliklar joriy etildi. Bu dasturning asosiy maqsadi - o'quvchilarning bilimlarini zamonaviy talablar darajasiga ko'tarish.

2. O'qituvchilar malakasini oshirish

O'qituvchilarni tayyorlash va qayta tayyorlash dasturlari modernizatsiya qilindi. Zamonaviy pedagogik va didaktik usullarni o'qituvchilar o'zlashtirishlari uchun maxsus treninglar o'tkazilmoqda.

3. Chet tillarini o'rganish

Chet tillarini, ayniqsa ingliz tilini o'rganishga katta e'tibor berilmoqda. Ko'plab maktablarda chet tili darslari ko'paytirildi va xalqaro sertifikatlarni olish uchun maxsus kurslar tashkil etildi.

4. Texnologiyalarni joriy etish

Zamonaviy axborot texnologiyalari ta'lim jarayoniga joriy etilmoqda. Elektron darsliklar, masofaviy ta'lim platformalari va interaktiv ta'lim vositalari keng qo'llanilmoqda.

Xalqaro talabalarni baholash dasturi (PISA) - bu dunyoning turli mamlakatlaridagi maktab o'quvchilarining funksional savodxonligi va bilimlarni amaliyotda qo'llash qobiliyatini baholovchi test. Har uch yilda bir marta o'tkaziladi. Sinovda 15 yoshli o'smirlar ishtirok etadi. U 1997 yilda ishlab chiqilgan va birinchi marta 2000 yilda ishga tushirilgan. Test Iqtisodiy hamkorlik va taraqqiyot tashkiloti tomonidan yetakchi xalqaro ilmiy tashkilotlar bilan konsorsiumda, milliy markazlar ishtirokida tashkil etiladi. Konsorsiumga Avstraliya Ta'lim Tadqiqotlari Kengashi (ACER) rahbarlik qiladi, Niderlandiyaning Ta'limda o'lchovlar milliy instituti (CITO), AQSh Ta'lim test xizmati (ETS), Ta'lim tadqiqotlari milliy instituti (NIER) faol yordami bilan. Yaponiya; Westat USA (WESTAT) va ta'lim olamidagi boshqa

2021 yil boshida Steam orqali 50 mingdan ortiq o'yinlar sotuvga qo'yilgan va bu raqam har yili 8-10 ming o'yinga ko'paygan[3]. 2020-yilda xizmatdan kamida oyiga bir marta foydalangan faol foydalanuvchilar soni 120,4 milliondan oshdi[4].

2016 yildan boshlab kompyuter o'yinlari sohasida Steam mukofotlari tasdiqlangan bo'lib, uning doirasida laureatlar raqamli tarqatish xizmati foydalanuvchilari o'rtasida ovoz berish yo'li bilan tanlanadi.

O'zbekistonda olib borilayotgan ta'lim siyosati o'zining aniq belgilangan strategik maqsadlariga ega. Ta'lim va ta'lim davlat va jamiyatning barqaror rivojlanishining asosini tashkil etadi. Mamlakatimiz ushbu sohalarni chuqur takomillashtirish, o'quv jarayonini to'laqonli tashkil etish uchun zarur shart-sharoitlarni yaratishga intilmoqda.

O'zbekiston Respublikasi xalq ta'limi tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini ishlab chiqishning asosiy maqsad va yo'nalishlari ta'lim tizimini tubdan isloh qilishning nazariy asosi hisoblanadi. Bu asosan quyidagilarni o'z ichiga oladi:

O'zbekiston o'z maktab o'quvchilarining matematika, o'qish va tabiatshunoslik savodxonligi bo'yicha ta'lim yutuqlarini birinchi xalqaro baholash (PISA) natijalariga ko'ra so'nggi o'ntalikka kirdi. Tadqiqot shuni ko'rsatdiki, talabalarning ko'nikmalariga ijtimoiy-iqtisodiy ahvol va oilaning oziq-ovqat xavfsizligi ta'sir qiladi.

Iqtisodiy hamkorlik va taraqqiyot tashkiloti (IHTT) o'quvchilarning ta'limdagi ko'rsatkichlarini baholash bo'yicha xalqaro dastur — PISAning 2022-yilgi natijalarini e'lon qildi. Tadqiqotda 81 mamlakat va hududdan 690 mingdan ortiq 15 yoshli maktab o'quvchilari ishtirok etdi. Unda O'zbekiston, Kambodja, Salvador, Yamayka, Mongoliya va Falastin kabi ba'zi davlatlar birinchi marta ishtirok etdi.

2022-yilgi tadqiqotda asosiy e'tibor matematik savodxonlikka qaratildi. Tadqiqotga o'qish savodxonligi va tabiiy-ilmiy savodxonlik bo'yicha testlar ham kiritilgan. Ishtirokchi davlatlarning o'rtacha bali: matematik savodxonlik bo'yicha 472 ball, o'qish — 476 ball, tabiiy-ilmiy savodxonlik — 485 ball[1].

Tadqiqotda O'zbekistondagi 202 maktabdan 7200 dan ortiq o'quvchi ishtirok etdi. Mamlakat har uch yo'nalish bo'yicha ham oxirgi o'ntalikdan joy oldi: matematik savodxonlik — 364 ball (tadqiqotda ishtirok etgan davlatlar ko'rsatgan o'rtacha natija 472 ball bo'ldi), o'qish savodxonligi — 336 ball (476 ball), tabiiy-ilmiy savodxonlik bo'yicha — 355 ball (485 ball).

O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasiga muvofiq, O'zbekiston 2030-yilgacha PISA natijalari bo'yicha top-30 davlat qatoriga kirishni rejalashtirmoqda.

Ta'lim sohani isloh qilish nuqtai nazaridan ancha "konservativ" bo'lib, u kadrlarni xolisona tayyorlab, insonni kelajak hayotiga tarbiyalaydi. Yangi avlodni hayotga tayyorlash uchun universitetlarda yuqori malakali mutaxassislar yoki malakali abituriyentlar talab qilinadi. Maktabni muvaffaqiyatli o'zlashtirish, tobora murakkablashib borayotgan ta'lim dasturlarini maktabgacha ta'lim muassasalarida bolalarning qobiliyatlarini rivojlantirish va ularni sifatli tayyorlash kerak. Bilim olish jarayoni bir qancha muhim uzluksiz holatlarni talab qiladigan murakkab jarayondir. Ushbu xalqaro baholash tizimi asosida odamlarning tabiiy muhitga nisbatan umumbashariy, umumiy qarashlari birlashtiriladi.

Zero, o'quvchilarning tabiiy savodxonligini rivojlantirish orqali biz ega bo'lgan bilimlarimizni, undagi beqaror tabiiy muhit holati va inson salomatligi, fan va ta'lim yutuqlaridan insoniyat va tabiat taraqqiyoti yo'lida foydalanishimiz mumkin.

Buning uchun ta'lim tizimini takomillashtirish, inson kapitalini rivojlantirish, xalqaro tadqiqotlarda ishtirok etish va hokazolar biz uchun muhim. Ilmiy bilimlarni ishlatish qobiliyati bilan bog'liq muammo balog'at yoshida qoladi.

Nafaqat maktab o'quvchilari, balki ko'plab kattalar ham oliy ma'lumotga, ilmiy daraja va unvonlarga ega bo'lishiga qaramay, eng muhim mahorat - ma'lumot bilan ishlash qobiliyatiga ega emaslar. Agar yaqin kelajakda ham o'rta maktablarda, ham oliy o'quv yurtlarida ta'lim dasturlari bu muammoga yuz burilmasa, mamlakatimiz ta'lim va boshqa barcha sohalarda o'z mavqeini yo'qotishda davom etadi.

Xulosa. O'zbekistonda o'quvchilarning savodxonligi yuqori darajada bo'lsa-da, ta'lim tizimini yanada rivojlantirish va xalqaro standartlarga moslashtirish uchun ko'plab

islohotlar amalga oshirilmoqda. Bu islohotlar o'quvchilarning bilimlarini chuqurlashtirish va ularni zamonaviy dunyoda muvaffaqiyatli bo'lishiga yordam beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Ta'lim sifatining xalqaro tadqiqoti PISA, Siktyvkar, 2019
2. <https://www.gazeta.uz/oz/2023/12/06/pisa/>
3. Talabalarning matematik savodxonligini shakllantirish / Kafedra Vologda viloyati ta'limi, Vologda ta'limni rivojlantirish instituti; [tuzuvchi: E.M. Ganichev]. - Vologda: VIRO, 2021. - 84 p.: kasal, stol. - ("Samarali maktab yo'lida" seriyasi).
4. PISA-2022 test jarayonini boshlash bo'yicha xalqaro konferensiya O'zbekiston. 04/11/2022.
5. Global Innovatsiyalar indeksi 2018 hisoboti [Elektron resurs]. Kirish rejimi: <https://www.globalinnovatsi>
6. <https://ru.wikipedia.org/wiki/Steam>